

დიანა მიქელაძე
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ახალციხე, საქართველო,
ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი,
ელფოსტა: dk.mikeladze@gmail.com

ეკოლოგიური დისტოპია და გლობალური პასუხისმგებლობა მარგარეტ ეტვუდის პროზაში

მოკლე შინაარსი

მარგარეტ ეტვუდის შემოქმედება წარმოადგენს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან და შთამბეჭდავ მაგალითს იმისა, თუ როგორ შეიძლება ლიტერატურამ გააღვივოს საზოგადოებრივი თვითშეცნობადობა და გააძლიეროს დისკურსი გარემოსდაცვით და ეთიკურ საკითხებზე. ეტვუდის დისტოპიური რომანები, როგორიცაა: „ორიქსი და კრეიკი“, (Oryx and Crake) და „წარღვნის წელი“ (The Year of the Flood) არა მხოლოდ აფრთხილებენ კაცობრიობას მოსალოდნელი ეკოლოგიური კატასტროფების შესახებ, არამედ აჩვენებენ, როგორ შეიძლება სიხარბემ და ტექნოლოგიურმა ზეწოლამ დააზიანოს ბუნება, საზოგადოება და ადამიანის თვითმყოფადობა.

ნაშრომში გადმოცემულია ავტორის ხედვა კლიმატის ცვლილების, გენეტიკური ინჟინერიისა და კაპიტალისტური ღირებულებების გამანადგურებელი ეფექტების შესახებ, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მდგრადობისა და ეთიკური პრინციპების დაცვის აუცილებლობის წარმოჩენას, რაც ნაწარმოებში ნაჩვენებია ქალი პერსონაჟებისა და რელიგიური ბუნების მქონე გაერთიანებების საშუალებით. სწორედ ისინი ასრულებენ მორალური ორიენტირების მქონე ძალების ფუნქციას, რომლებიც უპირისპირდებიან დისტოპიურ რეალობაში გამეფებულ სამეცნიერო ცინიზმსა და კაპიტალისტურ ინსტრუმენტალიზმს. რომანში „ორიქსი და კრეიკი“ მწერალი პერსონაჟების მეშვეობით მკაფიოდ გამოხატავს პოზიციას, რომ ტექნოლოგიური განვითარება არ უნდა განხორციელდეს ეთიკური სტანდარტების უგულებელყოფით – პირიქით, სწორედ ჰუმანური

ღირებულებები უნდა წარმოადგენდეს პროგრესის მორალურ საზღვრებს.

ნაწარმოებში მწერალი აღწერს სამყაროს, რომელიც განადგურებულია ბიოტექნოლოგიური ექსპერიმენტებისა და გარემოს იგნორირების შედეგად. აქ გენეტიკურად მოდიფიცირებული ადამიანების – "კრეიკების" – შექმნა დაფუძნებულია სამეცნიერო ამბიციაზე, რომელიც იწვევს ადამიანური ეთიკის დაკარგვას. ამ გზით ეტვუდი მკითხველს მოუწოდებს დაფიქრდეს, თუ სად გადის ზღვარი პროგრესსა და პასუხისმგებლობას შორის.

ნაწარმოებში- „წარღვნის წელი“, მწერალი ახერხებს ეკო-რელიგიური ჯგუფის, ე.წ. „ღმერთის მებაღეების“ საშუალებით სამყაროს გადარჩენას, რაც ეკოლოგიური ცნობიერებისა და სულიერების შერწყმაში გამოიხატება. ეტვუდის მიხედვით, ჰარმონია ბუნებასთან და საზოგადოებრივი თანაარსებობა გადამწყვეტ როლს ასრულებს გადარჩენისთვის. ეს ხედვა მკაფიოდ ეწინააღმდეგება თანამედროვე ინდუსტრიულ და მტაცებლურ ეკონომიკურ მოდელს, რომელიც ეფუძნება რესურსების განუსაზღვრელ მოხმარებასა და ბუნების ექსპლუატაციას. “Nature is to zoos as God is to churches.” (ეტვუდი, 2003: 206).

საკვანძო სიტყვები: გარემოსდაცვითი, სამეცნიერო პროგრესი, ბიოტექნიკური, ეკო-რელიგიური, ალტერნატიული, კლიმატური ცვლილებები, კრეიკები.

Diana Mikeladze

Samtskhe-Javakheti State University, Akhaltsikhe, Georgia,

Doctor of Philology, Associate Professor,

Email: dk.mikeladze@gmail.com

ECOLOGICAL DYSTOPIA AND GLOBAL RESPONSIBILITY IN MARGARET ATWOOD’S PROSE

Abstract

The article discusses Margaret Atwood’s work as one of the most important and impressive examples of how literature can awaken public self-awareness and strengthen discourse on environmental and ethical issues.

Atwood's dystopian novels, such as "Oryx and Crake" and "The Year of the Flood", not only warn humanity of impending ecological catastrophes but also show how technological pressures and human greed can damage nature, society, and human identity. Atwood offers readers complex and multidimensional stories that combine fantasy, reality, scientific progress, and moral dilemmas. In *Oryx and Crake*, she describes a world devastated by biotechnological experiments and environmental neglect. Here, the creation of genetically modified humans so-called "crakers" – represent both scientific ambition and the loss of human ethics. In this way, Atwood invites readers to reflect on where the line between progress and responsibility is drawn. In "The Year of the Flood", the writer manages to save the world through an eco-religious group, the "Gardeners of God." Their approach, which combines ecological awareness and spirituality, creates an alternative narrative in which harmony with nature and social coexistence play a crucial role in survival. Atwood's vision is opposed to the modern industrial and predatory economic model, which is based on the deterministic consumption of resources and the exploitation of nature. Atwood is not limited to scientific and ecological topics; her novels about gender inequality, violence, and women's resilience are set in a real environment. The characters of the work are symbols of women's strength, their indomitable nature, who manage to survive and maintain dignity in difficult social conditions.

Keywords: environmental, scientific progress, biotechnical, eco-religious, alternative, climate change, Crakes..

შესავალი: ლიტერატურას ყოველთვის მნიშვნელოვანი გავლენა ჰქონდა საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე და თანამედროვე პრობლემების ასახვაზე. დღევანდელ გლობალურ სამყაროში, სადაც ეკოლოგიური კრიზისები, ტექნოლოგიური რისკები და კორპორაციული კონტროლი უფრო აშკარა და მწვავე ხდება, ლიტერატურა აღარ განიხილება მხოლოდ გართობის ან ესთეტიკური სიამოვნების წყაროდ. იგი გადაიქცა საკვანძო სივრცედ, სადაც ხდება გლობალური გამოწვევების გააზრება, კრიტიკული შეფასება და სამოქალაქო დისკურსის წახალისება. ამ მხრივ, მარგარეტ ეტუუდი — კანადელი მწერალი, პოეტი და ესეისტი — ერთ-ერთ ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენლად გვევლინება, მისი დისტოპიური რომანები, განსაკუთრებით

„ორიქსი და კრეიკი“, (Oryx and Crake) და „წარღვნის წელი“, (The Year of the Flood) წარმოადგენენ უაღრესად მნიშვნელოვან ლიტერატურულ გამოხმაურებას 21-ე საუკუნის ეკოლოგიურ და ეთიკურ პრობლემებზე. ეტვუდის შემოქმედება ასახავს იმას, თუ როგორ შეუძლიათ მწერლებს წინასწარ განჭვრიტონ მომავალი კრიზისი და მკითხველს შესთავაზონ ალტერნატიული ხედვები იმაზე, თუ რა გზით შეიძლება განვითარდეს კაცობრიობა, თუ ის არ გაიაზრებს საკუთარ დამოკიდებულებას ბუნებასთან, ტექნოლოგიასთან და საზოგადოებრივ ღირებულებებთან. მაშინ, როცა თანამედროვე დისკურსში გარემოსდაცვითი პრობლემები ხშირად განიხილება პოლიტიკისა და მეცნიერების კრილში, ეტვუდს შემოაქვს ჰუმანური, ემოციური და ფილოსოფიური განზომილება თემებში. მისი ლიტერატურა მოახლოებული საშიშროებისა და შემოქმედებითი წარმოსახვის სინთეზია, გამაფრთხილებელი წარმოსახვაა იმ საბედისწერო სამყაროზე, რომელიც შეიძლება რეალობად იქცეს, თუ ადამიანური ქმედებები და მიდგომები არ შეიცვლება.

ეტვუდის შემოქმედება მდიდარია რთული და მრავალგანზომილებიანი სიუჟეტებით, სადაც ერთმანეთს ერწყმის ფანტასტიკა, რეალობა, სამეცნიერო პროგრესი და მორალური საკითხები. მარგარეტ ეტვუდის რომანები: „ორიქსი და კრეიკი“ და „წარღვნის წელიწადი“ წარმოადგენს ძლიერ ლიტერატურულ გამოხმაურებას თანამედროვე სამყაროში არსებულ ეკოლოგიურ და ეთიკურ პრობლემებზე. ეტვუდის ნამუშევრები ეკოკრიტიკული და ფემინისტური პერსპექტივიდან გვაჩვენებს ადამიანის გაუცნობიერებელ ჩარევას ბუნებრივ კანონზომიერებებში და ამ ჩარევის არასახარბიელო შედეგებს.

ნაშრომის **მიზანია** გაანალიზოს, როგორ წარმოადგენს მარგარეტ ეტვუდი გარემოსდაცვით პრობლემებს ლიტერატურულ სივრცეში და როგორ ახდენს გავლენას მკითხველის ცნობიერებაზე

ნაშრომის **აქტუალობა** უდავოა, რადგან მარგარეტ ეტვუდის დისტოპიური რომანები, როგორიცაა: „ორიქსი და კრეიკი“ და „წარღვნის წელი“, არა მხოლოდ მხატვრულად ასახავენ

ეკოლოგიური და ეთიკური პრობლემების არასახარბიელო შედეგებს, არამედ მკითხველს სთავაზობენ შესაძლებლობას, დაფიქრდეს ადამიანის პასუხისმგებლობაზე ბუნებისა და მომავლის წინაშე. თემის აქტუალობა განპირობებულია იმითაც, რომ ეტვუდის ტექსტები სინთეზურად აერთიანებს გარემოს, ტექნოლოგიების და კაპიტალიზმის კრიტიკას — საკითხებს, რომლებიც თანამედროვეობისთვის უკიდურესად რელევანტურია. ამგვარად, მისი ლიტერატურა ფუნქციონირებს როგორც გაფრთხილება, როგორც მსჯელობის არეალი და როგორც ინსტრუმენტი ცნობიერების გასაღრმავებლად გარემოსდაცვით საკითხებზე.

მეთოდები: კვლევა ეყრდნობა ლიტერატურულ ანალიზს, რომელიც მოიცავს პირველწყაროებს — თავად ეტვუდის ტექსტებს — და კრიტიკულ ნაშრომებს, რომლებშიც გაანალიზებულია მწერლის შემოქმედების მთავარი თემები და ღირებულებები. გამოყენებულია ტექსტის სიღრმისეული კვლევა და თემატური ანალიზი, რათა გამოიკვეთოს, როგორ გადააქცევს ეტვუდი მხატვრულ ტექსტს საზოგადოებრივი დიალოგის პლატფორმად და საკმაოდ გაბედულ მოწოდებად გლობალური პასუხისმგებლობისკენ.

კვლევის შედეგები: მარგარეტ ეტვუდის რომანების ანალიზი ნათლად აჩვენებს, რომ ლიტერატურა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს გლობალური ეკოლოგიური პრობლემების გააზრებასა და კრიტიკულ შეფასებაში. ნაწარმოებები: „ორიქი და კრეიკი“ და „წარღვნის წელი“ არა მხოლოდ მხატვრული ნაწარმოებებია, არამედ სტრატეგიული ინსტრუმენტებიც, რომლებიც მკითხველს შთააგონებს ეკოლოგიურ თვითრეფლექსიასა და გონივრულ ქმედებას. ეტვუდის გამაფრთხილებელი სამყაროს აღწერა, სადაც კორპორაციული ინტერესები ჭარბობს მორალურ პასუხისმგებლობას, ზნეობრივი ეთიკის ნორმებს და ბუნების პატივისცემას, მკითხველს არა მხოლოდ აფრთხილებს მომავალი საფრთხეების შესახებ, არამედ აქტიურად უბიძგებს მათ, იფიქრონ საკუთარ წილ

პასუხისმგებლობაზე კლიმატის ცვლილების პროცესში. კვლევის ერთ-ერთი ძირითადი დასკვნა ის არის, რომ ეტვუდის ლიტერატურული სტრატეგია — დისტოპიური რეალობის და ბიოტექნოლოგიური ექსპერიმენტების საშუალებით — ქმნის პლატფორმას, სადაც შესაძლებელია გლობალური დისკურსის გახსნა ისეთი თემების ირგვლივ, როგორიცაა: ბუნებრივი რესურსების არაეთიკური გამოყენება, გარემოს განადგურება და კორპორატიული მმართველობის უკონტროლო ზრდა. ამასთან, ავტორი იკვლევს ადამიანის იდენტობას და მისი გადარჩენის უნარს პოსტკაპიტალიზმულ გარემოში, რაც მის ტექსტებს ჰუმანურ ღირებულებას ანიჭებს.

ეტვუდის ნაწარმოებების მიხედვით ლიტერატურა აღარ არის მხოლოდ რეალობის ანარეკლი — იგი თავად ხდება ჩართული გლობალურ პროცესებში. ავტორი აერთიანებს მეცნიერებასა და ხელოვნებას, რითიც ასახავს ლიტერატურის ინტერდისციპლინურ ბუნებას. მისი ტექსტები მჭიდროდ არის დაკავშირებული ისეთ დარგებთან, როგორიცაა ეკოლოგია, ბიოეთიკა, პოლიტიკური მეცნიერება და ფემინისტური თეორია, რაც კიდევ უფრო ზრდის მათ სოციალურ და აკადემიურ მნიშვნელობას. გარდა ამისა, ეტვუდი თავისი ნაწარმოებების საშუალებით ახერხებს იმ დისტანციის გადალახვას, რომელიც ხშირად არსებობს აკადემიურ დისკურსსა და ფართო საზოგადოებრივ ჩართულობას შორის. მაშინ, როდესაც კლიმატის ცვლილება და ბიოეთიკური საკითხები ხშირად რჩება სპეციალისტთა დისკუსიის ფარგლებში, ეტვუდის მხატვრული ტექსტები ამ პრობლემებს სიცოცხლეს სძენენ — ემოციური, პერსონალური და მოქმედებაზე ორიენტირებული პერსპექტივიდან. მკითხველი არ რჩება პასიური დამკვირვებელი, პირიქით — ტექსტის გავლენით მას უყალიბდება ეკოლოგიური შეგნება და მასში იზადება პასუხისმგებლობის გრძნობა.

საბოლოო ჯამში, მარგარეტ ეტვუდის რომანების ანალიზი ადასტურებს, რომ ლიტერატურა მნიშვნელოვანწილად უწყობს ხელს გლობალური ეკოლოგიური ცნობიერების ჩამოყალიბებას.

მისი ტექსტები მკითხველს არა მხოლოდ საგანმანათლებლო და ესთეტიკურ გამოცდილებას აძლევს, არამედ სოციალური ქმედებისკენ უბიძგებს. ეს კიდეც ერთხელ ადასტურებს თანამედროვე ლიტერატურის კვლევის აუცილებლობას არა მხოლოდ როგორც კულტურული ფენომენის, არამედ „როგორც აქტიური ინსტრუმენტის, რომელიც ჩვენს დროსა და მომავალზე ზემოქმედების პოტენციალს ფლობს.

მსჯელობა: მარგარეტ ეტვუდი, დაიბადა 1939 წელს კანადაში, იგი არის ნაყოფიერი მწერალი, რომლის შემოქმედება მოიცავს პროზას, პოეზიასა და კრიტიკულ ესეებს. იგი განსაკუთრებით ცნობილია შორსმჭვრეტელი ხედვით, მწერალი თავის შემოქმედებაში ხშირად იკვლევს გარემოს დეგრადაციის, გენდერული პოლიტიკისა და სოციალური კოლაფსის თემებს. ეტვუდის ინტერესი გარემოსდაცვით საკითხებში ღრმად არის ჩაბეჭდილი მის ნაწარმოებებში, განსაკუთრებით რომანებში: „ორიქსი და კრეიკი“, და „წარღვნის წელი“, რომლებიც გვიჩინასწარმეტყველებენ და ასახავენ დისტოპიურ მომავალს, რაც უკონტროლო კორპორაციული მტაცებლობისა და ეკოლოგიური განადგურების ფატალური შედეგის საფუძველია მარგარეტ ეტვუდის დისტოპიური რომანი „ორიქსი და კრეიკი“ თანამედროვე სამყაროს კრიტიკულად წარმოსახული ვერსიია, სადაც ტექნოლოგიამ, გენეტიკურმა ინჟინერიამ, კორპორაციების სიხარბემ და ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებამ კაცობრიობა თითქმის სრულიად გაანადგურა. წიგნი წამოჭრის მნიშვნელოვან ეკოლოგიურ, ეთიკურ და სოციალურ საკითხებს.

რომანის მთავარი გმირია ჯიმი, რომელსაც შემდგომში თოვლის კაცი (Snowman) ეწოდება. რომანი ორ დროში ვითარდება: წარსულსა და აწმყოში. წარსულის მონაკვეთები ასახავს ჯიმის ბავშვობას და იმ მოვლენებს, რომლებმაც კაცობრიობის კოლაფსი გამოიწვია. ჯიმი იზრდება ტექნოლოგიურად დახვეწილ, მაგრამ სოციალურად ღრმა კრიზისში მყოფ საზოგადოებაში. ის ცხოვრობს სპეციალურ „კომპაუნდში“, რომელიც მხოლოდ მაღალი რანგის და მაღალკვალიფიციური კორპორაციული მუშაკებისთვისაა

განკუთვნილი. საზოგადოება მკვეთრადაა დაყოფილი ელიტურ და ღარიბ ფენებად – ელიტები ცხოვრობენ უსაფრთხო, მაღალი ტექნოლოგიებით დაცულ ზონებში, დანარჩენი მოსახლეობა კი სიღარიბესა და კრიმინალით სავსე ჭაობში იხრჩობა.

ჯიმი ილვიძებს პოსტ-აპოკალიფსურ სამყაროში, სადაც თითქმის ყველა ადამიანი გამქრალია და მხოლოდ გენეტიკურად მოდიფიცირებული არსებები – „კრეიკები“ – არსებობენ. კრეიკები გამოგონილი, ადამიანზე მეტად დახვეწილი არსებები არიან, რომლებიც შექმნა ჯიმის ბავშვობის მეგობარმა, გენეტიკურმა ინჟინერმა- გლენმა, რომელიც შემდეგ თავს კრეიკს უწოდებს. კრეიკი მუშაობს წამყვან ბიოტექნოლოგიურ კომპანიაში და ქმნის ახალ არსებებს – „კრეიკებს“, რომლებიც კაცობრიობის განახლებული, იდეალური სახეები უნდა ყოფილიყვნენ. კრეიკი საკმაოდ ჭკვიანი, ინტელექტუალური, ლოგიკურ აზროვნებით უბადლო და იდეალისტი ახალგაზრდა ადამიანია, რომელიც ბავშვობიდანვე ეჭვის თავალიათ უყურებს საზოგადოებას, მას სძულს თანამედროვე კაცობრიობის სისასტიკე, სიხარბე და გარემოზე მათი დამანგრეველი ზემოქმედება.ის კრიტიკულად უყურებს კაცობრიობის მორალურ დეგრადაციასა და ბუნებრივი რესურსების გადაჭარბებულ გამოყენებას. სწორედ ამ ნეგატიური თვისებებისა და ქმედებების აღმოსაფხვრელად იგი ქმნის სრულიად ახალ ქმნილებებს, რომლებიც სუფთა ფურცლიდან იწყებენ ცხოვრებას, რომელთა ქცევა წინასწარ განსაზღვრულია გენეტიკურად. ე.წ. კრეიკები არ იცნობენ აგრესიას, შურს, საკუთრებას და რელიგიას – ისინი მხოლოდ პირველყოფილი, მშვიდობიანი არსებებით არიან წარმოდგენილნი თუმცა ბუნდოვანი მომავლით.

“Don’t we all want to live in a perfect world?” said Crake. “As a species we’re doomed by hope, then?” (ეტვუდი, 2003: 304).

კრეიკი მიიჩნევდა, რომ ადამიანის ბუნება და მისი ქმედებები იმდენად ნეგატიურია, რომ აღარ ექვემდებარება გამოსწორებას. ამიტომ ახალი არსებების შექმნასთან პარალელურად, მან შექმნა ვირუსი, რომელმაც გაანადგურა

კაცობრიობა, რათა კრეკერებს გზა გათავისუფლებოდათ წარსულის „გადმონაშთებისაგან“.

კრეიკის ამორალური საქციელი -ადამიანის მოსპობა, მისთვის ლოგიკურად და ეთიკურად გამართლებული იყო, რადგან ახალ არსებებს უკეთესად ეარსებათ. ერთადერთი არსება ადამიანთა მოდგმიდან, რომელიც კრეიკის გამანადგურებელ ვირუსს გადაურჩა, ჯიმი, იგი რეალობიდან გადაადგილდება პოსტაპოკალიპტურ ლანდშაფტში, სადაც ბატონობენ გენეტიკურად მოდიფიცირებული არსებები და ადამიანის ცივილიზაციის ნარჩენები. ნაწარმოები წარმოადგენს კორპორატიული კონტროლის კრიტიკას სამეცნიერო მიღწევებზე. — აჩვენებს, თუ როგორ შეიძლება უკონტროლო კაპიტალიზმმა და დაუფიქრებელმა ექსპერიმენტებმა კატასტროფული შედეგები მოიტანოს (ბოუსონი, 2004). სნოუმენის, იგივე ჯიმის და კრეიკის ბავშვობიდან დაწყებული მეგობრობა სიმბოლურია: ჯიმი ჰუმანურობის, სიკეთის ადამიანთა მოდგმის საუკეთესო სიმბოლოა, კრეიკი კი ცივი ლოგიკის და ტექნოლოგიური იდეალიზმის განსახიერებაა. სიმბოლურია ჯიმის (სნოუმენის) გადარჩენა სრულიად მარტო ახალ არსებებთან, ის მეგობარმა კაცობრიობის ბინადრად დატოვა, შემხსენებლად იმისა, რომ კაცობრიობის გადამშენებამ, უპირველესად, თვით ადამიანთა დამნაშავე, რადგან სიხარბითა და ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებით, მან ბიოეთიკური ზღვარი გადაკვეთა, დაკარგა უპირველესად მორალი, სოლიდარობა, სიყვარული. ჯიმი არის სიმბოლური სახე, ერთგვარი მემატიაზე ადამიანის კულტურისა და ენის, რომელიც ცდილობს შეინარჩუნოს სიტყვები, ისტორია, ლიტერატურა, თუმცა ხედავს, როგორ ქრება ყველაფერი. იგი ტრაგიკული ფიგურაა, რომელიც დანგრეული სამყაროს მოგონებებით ცხოვრობს, ჯიმი ადამიანის და მისი ადამიანური ბუნების უკანასკნელი ხმაა ახალ სამყაროში, რომელიც აღარ არის ადამიანისთვის შექმნილი. ის გადარჩა თითქოს იმისთვის, რომ აღეზარდა ახალი არსებები -კრეიკები, თუმცა ორ სხვადასხვა სამყაროს არ ესმით ერთმანეთის, ისინი სრულიად განსხვავებულნი არიან.

ნაწარმოების მნიშვნელოვანი ფიგურაა ორიქსიც, რომელიც ორივე მეგობარს სიგიჟემდე უყვარდა. ქალი, რომლის წარსული და იდენტობა ბუნდოვანია, მისი წარსული გაურკვეველი და მტკივნეულია. ის ბავშვობაში სექსუალური ექსპლუატაციის მსხვერპლი იყო, სავარაუდოდ, იგი აზიიდან გაყიდეს სიღარიბის გამო. საბოლოოდ ის კრეიკმა დაასაქმა „მასწავლებლად“, რომელსაც მისი ქმნილებებისთვის - კრეიკებისთვის სიყვარული, სიკეთე, ბუნებასთან თანაცხოვრების მაღლი უნდა აეხსნა. ორიქსი არის სიმბოლო ემპათიის, მოთმინების და ადამიანურობის. ის არასდროს ჯანყდება წარსულის სისასტიკის წინააღმდეგ, არც კრეიკის გეგმებს ამხელს და ვერ ვხვდებით მხარს უჭერდა თუ ეწინააღმდეგებოდა მის განაზრახვას. მიუხედავად ძლიერი სიყვარულისა, კრეიკი მას კლავს, როგორც წარსულის გადმონაშთს, რადგან კრეიკის იდეის განხორციელებისთვის ადამიანის ცივილიზაციის სრული განადგურება უნდა მომხდარიყო, სწორედ ამიტომ ის ყელში დანის ერთი გამოსმით ანადგურებს მისთვის უძვირფასეს ადამიანს ჯერ კიდევ ვირუსის გავრცელებამდე. ორიქსის სიკვდილი სიმბოლურია, რადგან იგი არის უკანასკნელი კეთილშობილი ადამიანი, ვისგანაც სიკეთე და თანაგრძნობა უნდა ესწავლათ კრეიკებს, თუმცა ახალ საზოგადოებრივ სტადიაში, ტექნოლოგიების ეპოქაში ეს წარმოუდგენლად მიაჩნია მწერალს. თვითმკვლელობით ასრულებს საკუთარ სიცოცხლეს კრეიკიც. ამით მარგარეტ ეტვუდს განაჩენი გამოაქვს მეცნიერისთვის კაცობრიობის განადგურების იდეის განხორციელებისათვის.

რომანში მწერლის მიერ აღწერილი სამყარო ნადგურდება კლიმატის ცვლილებითა და ქედმაღალი მეცნიერის ბიოტექნოლოგიური მანიპულაციებით, რაც თითქმის მთლიანად სპობს კაცობრიობას:

“The coastal aquifers were sinking, the polar ice was melting, the ozone hole was gaping, the sun was killing“ (ეტვუდი, 2003: 55).

რომანის ბოლოს სნოუმენი (ჯიმი) გადის დაზვერვაზე და შემთხვევით ხედავს ცოცხალ ადამიანთა მცირე ჯგუფს, რომლებიც, როგორც ჩანს, გადაურჩნენ ვირუსს, რომელმაც კაცობრიობა გაანადგურა. ისინი ცეცხლს ანთებენ და საუბრობენ

ადამიანთა ენაზე – ეს პირველი შემთხვევაა მთელი რომანის განმავლობაში, როცა სნოუშენი ადამიანებს ისევ ხედავ და ესმის მათი. თუმცა დიდი დილემის და არჩევანის წინაშე დგება მათ შეუერთდეს და ეცადოს ადამიანური კავშირის აღდგენას, დაიმალოს, რადგან შესაძლოა ისინი საშიშები იყვნენ მისთვის თუ დაუპირისპირდეს, ანუ საბოლოოდ გაწყვიტოს კავშირი ადამიანებთან და აირჩიოს კრეიკებთან ერთად ცხოვრება:

“He would have to decide. Right now. You could not be in between. You could not be semi. You could not be post. You could not be ex.” (ეტვუდი, 2003: 374),

სნოუშენის (ჯიმის) შინაგან მონოლოგი, მაჩვენებელია იმ განცდისა, რომლის წინაშეც ის რეალურად დგება ადამიანის გადარჩენის ან განადგურების ზღვარზე.

ჯიმის დილემა წარმოადგენს მარგარეტ ეტვუდის ერთ-ერთ მთავარ თემას – ადამიანური იდენტობა და ეთიკური პასუხისმგებლობა კატასტროფის შემდეგ. ჯიმი მარტო დარჩენილი ადამიანია, რომელიც ხვდება, რომ შეიძლება თვითონ იყოს ახალი საზოგადოების მომავალი დამფუძნებელი ან მისი საფრთხე. რომანი მთავრდება გაურკვეველი, მაგრამ მღელვარე ნოტით, ჯიმი რჩება ნარჩენებად გადაქცეულ ბუნებასთან მარტოდმარტო.

ნაწარმოების ერთ-ერთი მთავარი თემა ბუნების კომოდიფიკაცია და ეთიკური დილემებია, რომლებიც გენეტიკურ ინჟინერიას თან ახლავს. რომანის ანტაგონისტი — კრეიკი — განასახიერებს სამეცნიერო ქედმაღლობის უკიდურეს შედეგს. მისი ქმნილება — კრეიკები, გენეტიკურად მოდიფიცირებული ადამიანები არიან, შექმნილნი კონფლიქტისა და ეკოლოგიური ზიანის გარეშე ცხოვრებისათვის — ნაწარმოებში ჩნდება კითხვები სამეცნიერო ჩარევის და ადამიანის ეთიკური პასუხისმგებლობების შესახებ (გლოვერი, 2012), როგორც ქორალ ენ ჰოველსი (Coral Ann Howells) აღნიშნავს: „ეტვუდი აყალიბებს მეცნიერების კრიტიკულ ხედვას არა როგორც ცოდნის მიღწევის გზას, არამედ როგორც ძალაუფლების იარაღს, რომელიც უკონტროლოდ დარჩენის შემთხვევაში საზოგადოებისთვის

დამანგრეველი ხდება“ (ჰოუელსი, 2006: 85). გარდა ამისა, ეტყუდი ნაწარმოებში იკვლევს მომხმარებლობასა და გარემოს განადგურებას შორის არსებულ კავშირს. რომანი აღწერს საზოგადოებას, რომელიც გატაცებულია ხელოვნური გაუმჯობესებით, გენეტიკური მოდიფიკაციებითა და ფარმაცევტული დამოკიდებულებებით — ყველა ეს ფაქტორი კი განაპირობებს ცივილიზაციის დაღმასვლას. ეს დისტოპიური ხედვა წარმოადგენს გაფრთხილებას თანამედროვე ბიოტექნოლოგიურ პრაქტიკასა და გარემოს ექსპლუატაციაზე, რაც ეხმიანება რეალურ დებატებს კლიმატის ცვლილებებისა და კორპორაციული პასუხისმგებლობის შესახებ (გლოვერი, 2012). ნაწარმოები „ორიქსი და კრეიკი“ გახლავთ გაფრთხილება მომავლის შესახებ – თუ როგორ შეიძლება ბიოტექნოლოგიამ და უგუნურმა მიდგომამ ბუნების მიმართ კაცობრიობა განადგურებამდე მიიყვანოს. ეტყუდი ეკოლოგიური პრობლემების, კაპიტალიზმის კრიტიკისა და ადამიანის ბუნების სიღრმისეულ გააზრებას სთავაზობს მკითხველს.

მარგარეტ ეტყუდის ეს ერთდროულად საზარელი და უმშვენიერესი რომანი არ არის სამეცნიერო ფანტასტიკა, მიუხედავად იმისა, რომ მასში სამყაროს მომავალია აღწერილი. ეს უკვე დაწყებული პროცესების ლოგიკური დასასრულია, ის, რაც მოხდება, თუ სამყარო განვითარების კურსს არ შეცვლის.

მარგარეტ ეტყუდის რომანი „წარღვნის წელი“ (ეტყუდი, 2009) წარმოადგენს ტრილოგიის მეორე ნაწილს „მადლის ტრილოგიიდან“ (ეტყუდი, 2013), რომლის პირველი წიგნი არის „ორიქსი და კრეიკი“, ხოლო მესამე – „მადადამი“. მიუხედავად იმისა, რომ სიუჟეტი ნაწილობრივ პარალელურად ვითარდება „ორიქსი და კრეიკის“ მოვლენებთან, „წარღვნის წელი“ წარმოაჩენს სხვა პერსპექტივებს ქალ პერსონაჟთა თვალთ დანახულ პოსტ-აპოკალიპტური სამყაროს შესახებ.

„წარღვნის წელი“ აღწერს მომავლის სამყაროს, სადაც კაცობრიობა გადამენების ზღვარზეა. ისევე, როგორც პირველ წიგნში, აქაც ვხვდებით კორპორატიულად დომინირებულ

საზოგადოებას, სადაც ძალაუფლება მძლავრ ბიოტექნოლოგიურ კომპანიებს ეკუთვნით. ადამიანები მკვეთრად იყოფიან სოციალურ კლასებად და ყოველდღიური ცხოვრება ხორციელდება კომპლექსურად, კონტროლირებად კომპაუნდებსა და გარეთ დარჩენილ ღარიბ უბნებში, ე.წ. „პლემბლენვში“.

ნაწარმოებში ორი პერსონაჟი ქალია წარმოდგენილი: ტობი – რომელიც არის განათლებული, მორალურად ძლიერი პიროვნება, რომელიც „ღმერთის სახელით ცნობილ რელიგიურ ეკო-კულტში მოხვდა მას შემდეგ, რაც კორპორაციული ძალადობისგან თავის დაღწევას შეეცადა. ტობი ორგანიზაციაში ხდება ბალის მცველი (მეურნე), თუმცა მუდმივად ფხიზლად აკვირდება სამყაროს.

ნაწარმოების მოქმედი პირია რენი, ახალგაზრდა ქალი, რომელიც „პლემბლენვში“ გაიზარდა, იგი ბავშვობაში იყო რელიგიურ-ეკოლოგიური სექტის წევრი, რომელიც აერთიანებდა ქრისტიანულ რწმენას, ბუნების თაყვანისცემას და გარემოსდაცვით იდეოლოგიას. შემდგომ იგი მუშაობდა პრესტიჟულ ბორდელში „სასმელი კლუბის“ მოცეკვავედ. იგი გადარჩება მას შემდეგ, რაც ერთ-ერთ იზოლირებულ ოთახში ჩაკეტილი აღმოჩნდება მასობრივი ეპიდემიის დროს.

წიგნი მონაცვლეობით გადმოსცემს ტობისა და რენის მოგონებებს წარსულის შესახებ და მათ ბრძოლას გადარჩენისთვის პანდემიის შემდეგ, რომელსაც ეწოდება „წარღვნა“ – ანუ ბიოტექნოლოგიურად შექმნილი სასიკვდილო ვირუსი, რომელმაც კაცობრიობა თითქმის მთლიანად გაანადგურა.

რენისთვის წარსული გადაჯაჭვულია თავისი ბავშვობის მეგობრებთან – ამოსთან და ჯიმისთან. ტობი კი ცდილობს გადარჩეს ბუნებაში, შეინარჩუნოს რწმენა და სიმშვიდე დანგრეულ სამყაროში, მიუხედავად იმისა, რომ მას მუდმივად ემუქრება ფიზიკური საფრთხე, შიმშილი და ძალადობა.

რომანის ერთ-ერთი ცენტრალური თემა ეკოლოგიური ფანატიზმია – რელიგიური მოძრაობა - „ღმერთის მეზღვრები“, ქადაგებს ბუნების უზენაესობას, მცენარეთა და ცხოველთა ღვთიურ მნიშვნელობას და მიიჩნევს, რომ კაცობრიობა დაისჯება,

თუ განაგრძობს ბუნების ექსპლუატაციას. თუმცა ეტყუდი სკეპტიკურად აფასებს რელიგიური იდეოლოგიის ეფექტურობასაც – ის ეკოლოგიურ რელიგიასაც ფარისევლურ და კონტროლის ინსტრუმენტად წარმოსახავს.

რომანი წარმოაჩენს, როგორ ეძებენ ადამიანები სულიერებას, კავშირს, მეგობრობასა და გადარჩენის გზებს რადიკალურად შეცვლილ რეალობაში. მკითხველი თანდათან იგებს, რომ პანდემია კრეიკის მიერ იყო გამოწვეული – ეს კი იმავე ტრაგედიის გამომახილია, რაც პირველ წიგნში მიმოვიხილეთ.

„წარღვნის წელი“ ფოკუსირებულია ჰუმანურობაზე, დედობრივ ინსტინქტზე, ეკოლოგიასა და გადარჩენის შინაგან ძალაზე. იგი ავსებს და ამდიდრებს „ორიქსი და კრეიკის“ სამყაროს, თუმცა სთავაზობს მკითხველს უფრო ემოციურ და ინტიმურ ხედვას იმავე კატასტროფაზე – დანახულს ქალების თვალით.

რომანში „წარღვნის წელი“ (ეტყუდი, 2009), ეტყუდი აფართოებს იმ დისტოპიურ სამყაროს, რომელიც „ორიქსში და კრეიკში“, იყო აღწერილი, იგი ფოკუსირდება ადამიანებზე, რომლებიც გადაურჩნენ ადამიანის მიერ გამოწვეულ პანდემიას. რომანში მოთხრობილია ტობისა და რენის შესახებ, რომლებიც ეკო-რელიგიური ჯგუფის - „ღმერთის მებაღეთა“ წევრები არიან. ეს ორგანიზაცია მიესალმება მდგრად ცხოვრებასა და ეკოლოგიურ შენარჩუნებას. მათი გამოცდილების საშუალებით, ეტყუდი იკვლევს გარემოსდაცვითი აქტივიზმის, კორპორატიული დომინაციისა და ადამიანის გამძლეობის თემებს ეკოლოგიური კატასტროფის პირობებში (ეტყუდი, 2009).

ნაწარმოების - „წარღვნის წელი“ ერთ-ერთი ცენტრალური თემაა გარემოსდაცვითი ცნობიერებისა და სულიერების ჰარმონიზაცია. „ღმერთის მებაღეები“ ავითარებენ ფილოსოფიას, რომელიც აერთიანებს რელიგიურ სწავლებებსა და სამეცნიერო ცოდნას და ხაზს უსვამს ბუნებასთან თანაარსებობის მნიშვნელობას. მათი პრინციპები მკვეთრად ეწინააღმდეგება კორპორატიული ელიტის უკონტროლო მომხმარებლობასა და გენეტიკურ ექსპერიმენტებს, რაც კიდევ ერთხელ ასახავს ეტყუდის

კრიტიკას თანამედროვე ინდუსტრიული საზოგადოებისადმი (ბოუსონი, 2010). როგორც ჯ. ბრუკს ბუსონი აღნიშნავს: „ეტვუდი ქმნის ეკო-რელიგიური რწმენის მეშვეობით ალტერნატიულ ეთიკურ სამყაროს, რომელიც მიმართულია კაპიტალისტური სისტემის უგულვებელსაყოფად“ (ბოუსონი, 2010: 146).

რომანში ასევე წარმოჩენილია უკონტროლო კორპორაციული ძალაუფლების საფრთხეები. ეტვუდის დისტოპიურ სამყაროში კორპორაციები აკონტროლებენ საზოგადოების თითქმის ყველა ასპექტს — საკვების წარმოებიდან დაწყებული სამეცნიერო კვლევებამდე. საკითხის ამგვარი წარმოჩენით, ეტვუდი მიაწვდის კორპორაციული მონოპოლიების გავლენას როგორც გარემოზე, ასევე ადამიანის ავტონომიაზე (ჰოუელსი, 2006).

რომანში ასევე საუბარია გენდერულ საკითხებსა და გადარჩენაზე — ტობისა და რენის გზა გვიჩვენებს, როგორ ერთიანდებიან და იბრძვიან ქალები სასტიკ და ექსპლუატაციურ სამყაროში. მათი გამძლეობა და ადაპტაციის უნარი ხაზს უსვამს საზოგადოებრივი სოლიდარობის აუცილებლობას კრიზისის დროს. ეტვუდის რომანები განაგრძობენ დისკურსს მდგრად განვითარებასა და გარემოსდაცვით ეთიკაზე. მის ნაწარმოებებში წარმოდგენილი გამაფრთხილებელი ამბები, მკითხველს უბიძგებენ, ხელახლა გაიაზრონ თავიანთი როლი ეკოლოგიურ სფეროში. დისტოპიური ფიქციის შერწყმით რეალურ გარემოსდაცვით საკითხებთან, ეტვუდი ადასტურებს, რომ ლიტერატურა რჩება ძლიერ ინსტრუმენტად სოციალური კრიტიკისა და ცნობიერების ამაღლებისათვის (ჰოუელსი, 2006).

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ეტვუდი არ შემოიფარგლება მხოლოდ სამეცნიერო და ეკოლოგიური თემებით, მისი რომანები გენდერულ უთანასწორობაზე, ძალადობასა და ქალთა გამძლეობაზე რეალურ გარემოშია გადმოცემული. ნაწარმოების პერსონაჟები- ტობი და რენი, წარმოადგენენ ქალთა სიმტკიცის, მათი შეუდრეკელი ბუნების სიმბოლოებს, რომლებიც რთულ

სოციალურ პირობებში ახერხებენ გადარჩენასა და ღირსების შენარჩუნებას.

დასკვნა: კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა, რომ მარგარეტ ეტვუდის ნამუშევრები მნიშვნელოვან როლს ასრულებს გლობალური ცნობიერების განვითარებაში. იგი აშკარად აჩვენებს, რომ თანამედროვე ლიტერატურა არ არის მხოლოდ ესთეტიკური განცდების ან გართობის საშუალება, არამედ მძლავრი პლატფორმაა სოციალური, ეთიკური და ეკოლოგიური საკითხების გადასაჭრელად. ეტვუდის დისტოპიური ხედვები, რომლებიც დაფუძნებულია მეცნიერულ და სოციალურ რეალობებზე, მკითხველს აძლევს შესაძლებლობას გააცნობიეროს მომავალი, რომელიც რეალურად შეიძლება დადგეს, თუკი საზოგადოება უგულვებელყოფს ბუნებას, ეთიკას და ადამიანურ ღირებულებებს.

მარგარეტ ეტვუდის რომანები გვთავაზობს არა მხოლოდ კრიტიკულ ანალიზს თანამედროვე სამყაროს მიმართ, არამედ ცდილობს წარმართოს გონებრივი დისკუსია ადამიანსა და ბუნებას შორის ჰარმონიის ჩამოყალიბებაზე. პერსონაჟების საშუალებით, რომლებიც რეაგირებენ ეკოლოგიურ და ეთიკურ კატასტროფებზე, მკითხველი არ რჩება პასიურ დამკვირვებლად, არამედ გარდაიქმნება აქტიურ მოაზროვნედ — როგორც ინდივიდი, რომელსაც გააჩნია მოქმედების უნარი და პასუხისმგებლობა საერთო მომავლის წინაშე, როგორც კრიტიკოსი კორალ ენ ჰოუელსი (Coral Ann Howells) აღნიშნავს, „ეტვუდი სთავაზობს მკითხველს კრიტიკულ ჩართულობას თანამედროვე გლობალურ პრობლემებთან და გვაიძულებს, დავფიქრდეთ ჩვენს ფასეულობებზე, პოლიტიკასა და პასუხისმგებლობაზე“ (ჰოუელსი, 2006: 169). ეს შეფასება ხაზს უსვამს იმას, რომ ეტვუდის ტექსტები არა მხოლოდ აღწერენ სოციალურ პრობლემებს, არამედ ქმნიან სივრცეს, სადაც მკითხველი ემოციურად, ეთიკურად და ინტელექტუალურად ერთვება განხილვაში.

მარგარეტ ეტვუდის შემოქმედება მაჩვენებელია იმისა, რომ ლიტერატურა არა მხოლოდ რეალობის ამსახველია, არამედ მისი

გარდამქმნელიც. მისი დისტოპიური ნარატივი გვაიძულებს დავფიქრდეთ საკუთარ მოქმედებებსა და მათ გრძელვადიან შედეგებზე, კლიმატურ ცვლილებებზე, ტექნოლოგიურ ზღვარსა და სოციალური სამართლიანობის საჭიროებაზე. იგი აკავშირებს მეცნიერებას, ეთიკას, სოციოლოგიასა და ფილოსოფიას ერთიან ლიტერატურულ სივრცეში, რაც გლობალურ დიალოგში ჩართვის საფუძველია.

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ მარგარეტ ეტვუდი ქმნის ლიტერატურას, რომელიც არა მხოლოდ რეალობის ანარეკლია, არამედ მისი შეცვლისკენ მოწოდებაა. მისი შემოქმედება ადასტურებს, რომ მწერალი შეიძლება იქცეს არა მარტო ისტორიის მთხრობელად, არამედ გზამკვლევად, რომელიც წარმართავს საზოგადოებას მეტი პასუხისმგებლობის, თვითშეგნებისა და ჰუმანიზმისკენ.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Atwood, M. (2003). *Oryx and Crake*. McClelland and Stewart.
- Atwood, M. (2013). *The MaddAddam Trilogy Series*. McClelland and Stewart.
- Atwood, M. (2009). *The Year of the Flood*. McClelland and Stewart.
- Bouson, J. B. (2010). *Brutal Choreographies: Oppositional Strategies and Narrative Design in the Novels of Margaret Atwood*. University of Massachusetts Press.
- Bouson, J. B. (2004). "A "joke-filled romp" through end times..." *Journal of Commonwealth Literature*, 39(3), 139-156.
- Glover, D. (2012). *Postmodern Climate: Fiction and the Environment*. London: Palgrave Macmillan.
- Howells, C. A. (2006). *The Cambridge Companion to Margaret Atwood*. Cambridge University.

References

- Atwood, M. (2003). *Oryx and Crake*. McClelland and Stewart.
- Atwood, M. (2009). *The Year of the Flood*. McClelland and Stewart.

Atwood, M. (2013). The MaddAddam Trilogy Series. McClelland and Stewart.

Bouson, J. B. (2004). "A "joke-filled romp" through end times..." *Journal of Commonwealth Literature*, 39(3), 139-156.

Bouson, J. B. (2010). *Brutal Choreographies: Oppositional Strategies and Narrative Design in the Novels of Margaret Atwood*. University of Massachusetts Press.

Glover, D. (2012). *Postmodern Climate: Fiction and the Environment*. London: Palgrave Macmillan.

Howells, C. A. (2006). *The Cambridge Companion to Margaret Atwood*. Cambridge University.